

EESTI LOODUS

Karvased ja karvutud: kõigil on oma koht

Habe: kultuur ja loodus
Jääkaru on tegelikult musta nahaga
Kirbud ja täid armastavad karvu

ISSN 0131-5862 (trükiis)

ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

9 770131 586016

73. aastakäik Nr 3, märts 2022

www.eestiloodus.ee

2 Toimetaja veerg: Martin Tikk**3 Sõnumid****12 EL küsib:** vastavad Inari Leiman ja Janek Harik**14 Kuu looduses:** Millal saabub kevad?**16 Kelle sule- ja karvakuub muutub talveks valgeks?****18 Aasta looma nimetust kandvad paigad Eestis****20 Jääkaru on loodud eluks külmas Arktikas**

Timo Palo veenab lugejat jääkaru neljakihilise külmakaitse vastu-pidavuses, pigem võib mustanahalist karu ohustada ülekuumenemine kui mahajahtumine

24 Lüljalgsete karvad: sõnumitoojad, kaitserelvad, soojahoidjad ja imetegijad

Toomas Esperk vaatleb putukate ja teiste samalaadsete loomade karvkatet – kui me ei pruugi kõige otstarbest aru saada, on seda vähemasti inimestel kena vaadata

30 Suled teevad linnust linnu
Jaanus Elts mõtiskleb linnulisuse tähtsa kriteeriumi üle: sulgedeta lindu loodusest ei leia, kui, siis kitkutuna kõrgist**36 Kuhu küll kõik karvad jäid? Karvutud imetajad karvaste seas**
Tambet Tõnissoo tutvustab keskkonnast ja pärilikkusest tingitud põhjusi, miks mõned imetajad on karvkatteta**40 Karvade ja sulgede putukad**

Mati Martin heidab pilgu lüljalgsetele, kes vajavad oma eluks lindude ja imetajate sulg- ja karvkatet

46 Karvased seemned liudseente hulgast

Bellis Kullman püüab selgust tuua huvipakkuvasse küsimusse: mida annavad seentele karvad?

52 Kultuuri ja looduse mängud habemega

Jüri Allik vaatleb meeste olulist välist tunnust habet: kuidas on see meestele kasulik ja kas tõesti jääb habe edaspidi eeskätt jõuluvana ametitunnuseks?

56 Tegutse teadlikult: Mis otstarbel saab kasutada karvu?

Martin Tikk pakub võimalusi, mis-moodi kasutada lambavilla, aga ka lemmikloomade karvu ja inimese juukseid: kõigele leiame rakenduse, kui on vähegi tahtmist

58 Intervjuu: arengubioloog Tambet Tõnissooga vestelnud Juhan Javoiš**64 Abiks õpetajale: Kas looduslikule nahale ja karusnahale on jätkusuutlikke asendusvariante?****66 Poster: Eesti Looduse fotovõistluse noorte arvestuse loomafotode peaauhind; Jan Fred Joab****68 Üks Eesti paigake: Kindapäkamäe kollane: unistus kadunud kodust**
Juhani Püttsepp meenutab kadunud taevaskodade ilu: Saesaare paisjärve rajamisega kadus olulisi loodusväärtusi**70 Astangu-Mäeküla roheala – peatse Euroopa roheline pealinna elurikkaim osa**

Lauri Klein kirjeldab 250 hektari suurust roheala, mida tuleb kaitsta eelkõige ehituse ja arenduse eest

74 Troopikametsast ja -põllult: Vanill, meelelisi elamusi pak-kuv orhidee

Triin Nõu kiidab majanduslikult olulist taime: peale maitseelamuse saab vanillist muudki kasulikku

77 In memoriam: Helje Kaarma, Heino Moldau**78 Mikroskoop****79 Ristsõna****80 Ajalugu, sünnipäevad**

Foto: Timo Palo

Foto: Urmas Tartes

Foto: Dmitry Makeev / Wikimedia Commons

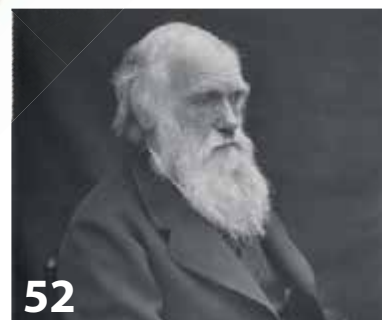

Foto: Wikimedia Commons

Karvased elud ja kodud

Karvu on alati kas liiga palju või liiga vähe. Pealegi soovivad need, kellel on loksik juuksed, sirgeid ja vastupidi. Kunagi ei saa olla rahul ainult looduse poolt antuga. Nii on saanud tavapäraseks näiteks habemeajamine või hoopis juuksepidendused. Miks üldse inimesel on habe? Uuringud tõestavad, et habe teeb selle kandja atraktiivsemaks, ent nüüdisühiskonnas on habemel kui maskuliinsel tunnusel üha väiksem kaal. Vaid jõuluva-na habemesse suhtutakse ühel häälel heatahtlikult.

Karvad, muundunud epiteelkoe-rakud, on loonud elupaiku paljudele liikidele. See võib karvakasuka omnikule olla küll vastukarva, kuid tihti on raske soovimatute parasiitide elukäiku sekkuda. Näiteks karp on kehakujult kohastunud eluks karvastikus: keha on lapik, külgedelt otsekui kokku surutud, mis hõlbustab karvade vahel toimetamist.

Paar troopikas levinud liblika-perekonda on kohastunud tootuma laisiku nahaeritistest, röövikud aga väljaheidetest. Kui laisik laskub maapinnale eks-

kremente väljastama, munevad liblikad värskete sõnnikule ning siis liituvad taas peremeesloomaga ja jäävad uut portsu ootama.

Mida uhkem kasukas, seda rohkem vaeva kulub hooldusele. Korrapärane hoolitsus aitab hoida karva puhtana ning seetõttu elab seal ka vähem loomi. Inimesekirp on juba kantud punasesse raamatusse, samuti on vähemaks jäänud kubemetaisid ja teisi taisid, kes just inimest oma peremeheks soovivad. Sihipärase aretusega on sajandite vältel õnnestunud luua ka karvutuid loomatõuge. Looduslikult leidub vähem karvu mereimetajatel ja suurtel soojalembestel loomad, kellel oleks paksu kasukaga raske hakkama saada.

Õnneks temperatuur tõuseb ning tuleb olla valmis uueks kevadhooajaks: valge on möödanik, populaarseks saavad eri karva pruunikad ja punakad toonid. Varsti on aeg talvekasukad varna riputada ja suvisemate vastu vahetada: kes võtab kapist kevadjope; kellele on loodus uue kasuka tasuta kinkinud.

27. veebruaril tähistatakse ühe väga omapärase karvastikuga looma, nimelt jääkaru päeva. Tema must nahk võimendab soojusenergia neeldumist ning erinevalt paljudest imetajatest on ta jalatalad samuti karvased.

Kui kellelgi on endal või lemmikloomal karvu üle, võib juuksed paruka tarbeks annetada või karvu mitmeti kasutada. Koerakarvad saab kokku koguda ning valmistada neist sokke või uudseid tooteid. Karvakasutuse võimalustest saab lugeda siinsast n-ö karvasest numbrist.

EESTI LOODUS

73. aastakäik Nr 3, märts 2022

Toimetuse aadress:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Juhan Javois**
juhan.javois@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Küljendaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Veski 4, 51005 Tartu, 610 4105
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht, reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Turundusjuht: **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Tellimine: www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2022

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitoode
4041 0820

PEFC sertifitseeritud

Käesolev toode on pärit säästvalt majandatud metsast ja kontrollitud allikatest

PEFC®

PEFC/19-3-3

www.pefc.org

Trükitud trükikojas Printall

Foto: Toomas Kukk